

สรุปบทเรียนจากการ พัฒนาความรู้

รอบการประเมินที่ 1 : ปีงบประมาณ พ.ศ. 2569

หลักสูตร

Introduction to Data Governance Framework and Open Data

โดย TDGA

จัดทำโดย นายนำชัย มโนลีวัฒน์กุล
ตำแหน่ง นักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ

บทเกริ่นนำ: Data Governance and Open Data

ในยุคดิจิทัลที่ 'ข้อมูล' เปรียบเสมือนขุมทรัพย์อันล้ำค่า องค์กรของเราพร้อมหรือยังที่จะปลดล็อกศักยภาพเหล่านั้นเพื่อขับเคลื่อนการทำงานให้ก้าวไปอีกขั้น?

บทเรียนนี้จะช่วยทุกท่านมาร่วมไขความลับการยกระดับองค์กรสู่การเป็น **องค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (Data-Driven Organization)** อย่างเต็มรูปแบบ ค้นหาวิธีเปลี่ยนข้อมูลธรรมดาให้เป็น ข้อมูลที่ดีและมีคุณภาพ ด้วยการวาง **กรอบธรรมาภิบาลข้อมูล (Data Governance)** พร้อมเจาะลึกแนวทางปฏิบัติในการยกระดับชุดข้อมูลอันทรงคุณค่าให้กลายเป็น **ข้อมูลเปิดภาครัฐ (Open Data)** ที่ไม่เพียงเพิ่มความโปร่งใส แต่ยังช่วยสร้างจุดเปลี่ยนทางนวัตกรรมและต่อยอดมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมหาศาล

ไม่ว่าคุณจะเป็นผู้บริหารที่ต้องการวิสัยทัศน์ หรือผู้ปฏิบัติงานที่ต้องลงมือทำ เนื้อหาในบทความนี้ได้สรุปรวบยอดทั้งแนวคิดเชิงกลยุทธ์ และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานได้จริง แบบ Step-by-Step ตั้งแต่การเตรียมไฟล์ จัดทำเมทาดาต้า ไปจนถึงการใช้งานระบบศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ (Data.go.th) ไว้ให้คุณแล้วอย่างครบถ้วน เข้าใจง่าย และนำไปใช้ได้ทันที

การจัดการข้อมูลและใช้งานระบบศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ (Data.go.th)

ส่วนที่ ๑: มาตรฐานและการเตรียมข้อมูล (Data Preparation)

ก่อนที่จะนำข้อมูลขึ้นระบบ ผู้ปฏิบัติงานต้องจัดเตรียมชุดข้อมูล (Dataset) ให้ถูกต้องตามมาตรฐาน เพื่อให้ระบบคอมพิวเตอร์สามารถนำไปประมวลผลต่อได้ (Machine Processable)

๑.๑ กฎการทำไฟล์ตารางข้อมูล (Spreadsheet / Raw Data) ในการเตรียมข้อมูลดิบ เช่น ไฟล์ Excel (XLS) หรือ CSV ให้ปฏิบัติตามกฎกติกาดังนี้:

- แถวแรกต้องเป็นชื่อคอลัมน์เท่านั้น: แถวถัดไป (แถวที่ ๒ เป็นต้นไป) ต้องเป็นข้อมูล (Data Value)
- ห้ามมี Span หรือ Merge Cells: ห้ามผสมเซลล์ทั้งในส่วนของชื่อคอลัมน์และค่าข้อมูล
- ห้ามมีคำอธิบายข้อมูลลอยอยู่: ห้ามพิมพ์ข้อความอธิบายใดๆ ไว้เหนือหรือใต้ตารางข้อมูล (ควรระบุใน Metadata แทน)
- ห้ามมีแถวหรือคอลัมน์ว่าง: และใน ๑ ตาราง ห้ามมีชื่อคอลัมน์ที่ตั้งชื่อซ้ำกัน

๑.๒ ระดับการเปิดเผยข้อมูล (๕ Levels of Open Data) ควรปรับปรุงข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่เครื่องอ่านได้ง่าย (แนะนำให้ทำตั้งแต่ระดับ ๓ ขึ้นไป):

- ระดับ ๑: รูปแบบ PDF (สร้างง่าย แต่อ่านด้วยโปรแกรมอื่นยาก นำไปใช้ต่อยาก)
- ระดับ ๒: ไฟล์ที่มีเจ้าของลิขสิทธิ์ เช่น XLS (โปรแกรมตารางทั่วไป นำไปประมวลผลต่อได้)
- ระดับ ๓ (แนะนำ): เป็นระดับที่คุ้มค่าที่สุดในเชิงปฏิบัติ ใช้มาตรฐานเปิด เช่น CSV, ODS เป็นต้น ซึ่งไม่มีลิขสิทธิ์ผูกขาด ทำง่ายและคอมพิวเตอร์อ่านได้ทันที
- ระดับ ๔: รูปแบบ RDF (URIs) ใช้รหัสชี้เข้าไปยังแหล่งข้อมูล
- ระดับ ๕: รูปแบบ RDF (Linked Data) มีการเชื่อมโยงข้อมูลข้ามชุดข้อมูลกันอย่างมีโครงสร้าง

๑.๓ หมวดหมู่ข้อมูล (Data Categories) พิจารณาจัดกลุ่มข้อมูลตามหมวดหมู่ของระบบ ๑๖ หมวด เช่น ศาสนา ศิลปะวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเงิน สาธารณสุข กฎหมาย ศาล และอาชญากรรม การศึกษา การเมือง การปกครอง ฯลฯ

ส่วนที่ ๒: การจัดทำเมทาดต้า (Metadata Preparation)

เมทาดต้า คือ ข้อมูลที่ใช้อธิบายชุดข้อมูลหลัก ทำให้ผู้ใช้ค้นหาและเข้าใจข้อมูลของเราได้ง่ายขึ้น ผู้ปฏิบัติงานจะต้องเตรียมข้อมูลเหล่านี้เพื่อกรอกเข้าสู่ระบบ

ข้อมูลที่บังคับต้องมี (Required Fields):

๑. Unique Identifier: รหัส ID ของชุดข้อมูล (ระบบสร้างให้อัตโนมัติ รูปแบบ XXXX-XXXX)
๒. Title: ชื่อหัวข้อของชุดข้อมูลที่นำเสนอพร้อมคำอธิบายสั้นๆ
๓. Description: บทคัดย่อ (Abstract) บอกรายละเอียดเนื้อหาในชุดข้อมูลอย่างสั้น
๔. Tags: คำค้นหา (Keywords) ที่เกี่ยวข้อง โดยแยกแต่ละคำด้วยเครื่องหมายลูกน้ำ (,)
๕. Last Updated: วันที่แก้ไขข้อมูลล่าสุด (ระบบสร้างให้อัตโนมัติ)
๖. Publisher: ชื่อหน่วยงานเจ้าของชุดข้อมูล
๗. Contact Name: ชื่อผู้ติดต่อหลักสำหรับข้อมูลชุดนี้
๘. Contact E-mail: อีเมลของผู้ติดต่อหลัก
๙. Contact Number: เบอร์โทรศัพท์ของผู้ติดต่อหลัก
๑๐. Format: รูปแบบนามสกุลไฟล์ที่ใช้อัปโหลด เช่น CSV, XLS
๑๑. Frequency: ความถี่ในการอัปเดตข้อมูล (เช่น Daily, Monthly, Annual หรือ Not Updated)

ส่วนที่ ๓: การนำเข้าข้อมูลสู่ระบบ Data.go.th (System Operation)

๓.๑ การขอสิทธิ์และเข้าสู่ระบบ (Authentication & Login)

- ระดับผู้ใช้งานทั่วไป (User): สามารถสมัครสมาชิกหรือเข้าสู่ระบบผ่าน Open ID Service เพื่อค้นหาและดาวน์โหลดข้อมูลได้เลย
- ระดับผู้ดูแลระบบ (Admin) สำหรับเจ้าหน้าที่รัฐ:

๑. ต้องส่งอีเมลผ่านระบบ MailGoThai เพื่อขอสิทธิ์ไปยังผู้ดูแลระบบส่วนกลาง (EGA) โดยระบุ: ชื่อผู้ติดต่อ, ชื่อหน่วยงาน, อีเมลที่ใช้สมัคร Data.go.th, เบอร์โทรศัพท์หน่วยงาน และเบอร์โทรศัพท์มือถือ
 ๒. เมื่อได้รับอีเมลยืนยันการเพิ่มสิทธิ์แล้ว ให้ไปที่หน้าระบบยืนยันตัวบุคคลกลาง (OpenID Service)
 ๓. เลือกการเข้าสู่ระบบผ่านปุ่ม M@il.Go.Th (ห้ามเข้าด้วยบัญชีทั่วไป)
- ๓.๒ ฟังก์ชันการทำงานของ Admin (Manage Dataset) เมื่อเข้าสู่ระบบด้วยสิทธิ์ Admin คุณสามารถเข้าถึงเมนู "จัดการระบบ" (Site Admin) ได้ โดยมีขั้นตอนการทำงานดังนี้:
- ฟังก์ชัน เพิ่มชุดข้อมูลใหม่ (Add Dataset):
 ๑. ไปที่เมนู "จัดการระบบ"
 ๒. เลือกหน่วยงานของคุณ และค้นหาหมวดหมู่ที่ต้องการ
 ๓. คลิกที่ปุ่ม "เพิ่มชุดข้อมูล"
 ๔. ระบบจะแสดงหน้าต่างให้กรอกรายละเอียด ให้คุณนำ Metadata ที่เตรียมไว้จากส่วนที่ ๒ มา ก๊อปปี้วางลงในช่องที่กำหนด
 ๕. คลิก "เพิ่ม/แก้ไข แหล่งข้อมูลแนบไฟล์" เพื่ออัปโหลดไฟล์ (เช่น .csv, .xls, .ods)
 ๖. ตรวจสอบความถูกต้องและกด "บันทึก"
 - ฟังก์ชัน แก้ไขชุดข้อมูล (Edit Dataset):
 ๑. ไปที่เมนู "จัดการระบบ" เพื่อดูรายการชุดข้อมูลทั้งหมดที่หน่วยงานอัปโหลดไว้
 ๒. เลือกคลิกที่ Icon รูปดินสอ ทำยี่ห้อชุดข้อมูลที่ต้องการแก้ไข
 ๓. ระบบจะแสดงหน้าจอให้แก้ไขรายละเอียดและเปลี่ยนไฟล์ จากนั้นกด "บันทึก"
 - ฟังก์ชัน การอนุมัติข้อมูล (Approve/Reject) (เฉพาะผู้ดูแลระดับสูง/สรอ.):
 - เมื่อ Admin ระดับหน่วยงานเพิ่มข้อมูลแล้ว ข้อมูลจะอยู่ในสถานะ "Pending"
 - เจ้าหน้าที่ส่วนกลางจะทำการตรวจสอบ หากถูกต้องจะคลิก "Approve" หากมีข้อแก้ไขจะคลิก "Reject"
 - ชุดข้อมูลที่ได้รับการ Approve จึงจะถูกแสดงสู่สาธารณะบนหน้าเว็บไซต์ในหมวดหมู่ต่างๆ

ส่วนที่ ๔: สัญญาอนุญาตและข้อจำกัด (License & Policies)

เมื่อหน่วยงานนำข้อมูลขึ้นระบบ ข้อมูลนั้นจะอยู่ภายใต้ สัญญาอนุญาตสำหรับข้อมูลเปิดภาครัฐ (Thailand Open Government License) ซึ่งอนุญาตให้สาธารณชนนำไปใช้ประโยชน์ได้ฟรี อย่างไรก็ตาม ผู้ปฏิบัติงานต้องตรวจสอบอย่างเคร่งครัด มิให้มีการนำข้อมูลประเภท "ข้อมูลส่วนบุคคล" (PDPA) หรือข้อมูลที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐเข้าสู่ระบบโดยเด็ดขาด โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้:

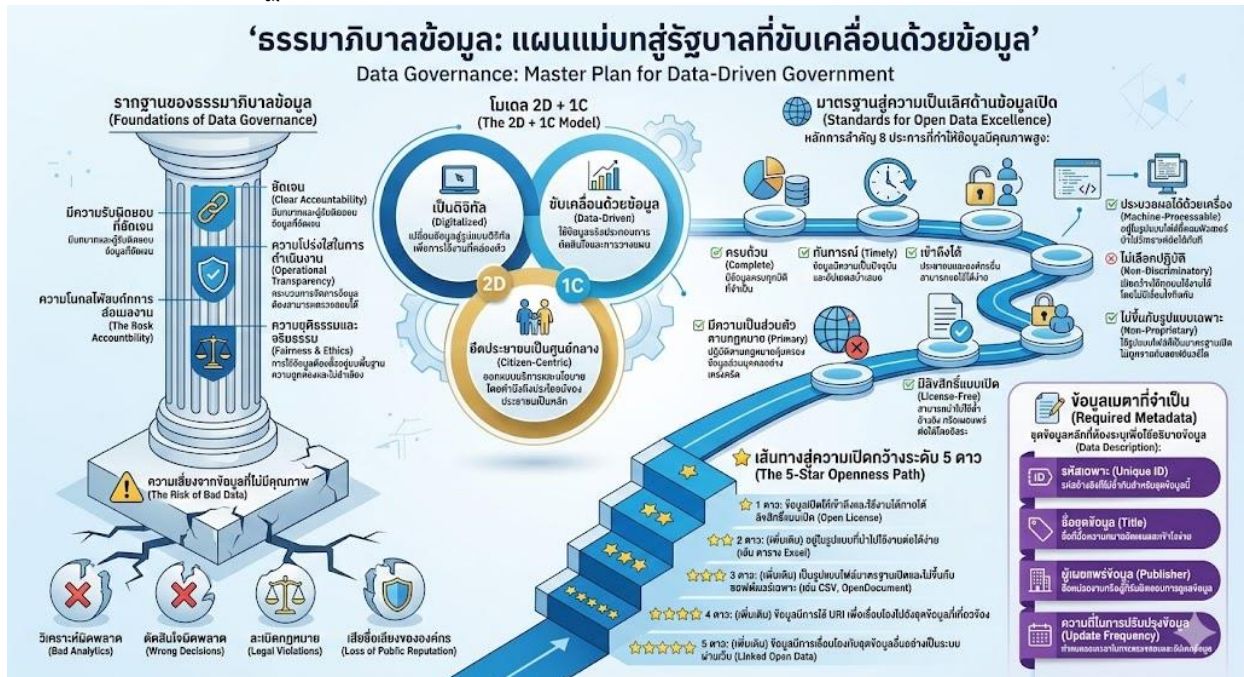
- สิทธิของผู้ใช้งาน (สาธารณะ): ประชาชนทั่วไปมีสิทธิ์คัดลอก เผยแพร่ แจกจ่าย และดัดแปลงข้อมูลได้ฟรี ทั้งในเชิงพาณิชย์และไม่เชิงพาณิชย์ โดยต้องอ้างอิงถึงหน่วยงานผู้ให้ข้อมูล และอ้างอิงเว็บไซต์ Data.go.th เสมอ

• ข้อกำหนดอันเป็นสาระสำคัญ: ข้อมูลที่ไม่อนุญาตให้เผยแพร่สู่สาธารณะ:

๑. ข้อมูลส่วนบุคคล (Privacy/Personal Information)
๒. ข้อมูลที่ตีความกลับทางราชการหรือความมั่นคง (Security/Confidentiality)
๓. ข้อมูลที่มีเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ โลโก้หน่วยงาน หรือทรัพย์สินทางปัญญาอื่นๆ
๔. เอกสารยืนยันตัวตน เช่น พาสปอร์ต บัตรประชาชน

• การรับประกัน: ภาครัฐและผู้ให้บริการข้อมูลไม่รับประกันความสมบูรณ์ของข้อมูล และไม่รับผิดชอบต่อความสูญเสียใดๆ จากการนำข้อมูลไปใช้งานของสาธารณชน

เพื่อให้เห็นภาพรวมขององค์ประกอบธรรมาภิบาลข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงขอสรุปเป็นแผนภูมิ (Infographic) ดังปรากฏด้านล่างนี้

รูปที่ ๑ - กรอบธรรมาภิบาลข้อมูลเบื้องต้น

ข้อสรุปและแนวคิดในการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาองค์กร

ภายใต้วิสัยทัศน์แห่งการยกระดับกรมพัฒนาที่ดินสู่การเป็นองค์กรชั้นนำที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (Data-Driven Organization) อย่างแท้จริงนั้น การวางรากฐานผ่าน กรอบธรรมาภิบาลข้อมูล (Data Governance Framework) ถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะพลิกโฉมการทำงานขององค์กร การกำหนดสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบในการบริหารจัดการข้อมูลของทุกภาคส่วนอย่างชัดเจน จะช่วยหล่อหลอมให้ กรมฯ มี "ข้อมูลที่ดี" (Good Data) ซึ่งเป็นต้นน้ำอันบริสุทธิ์ที่พร้อมสำหรับการบูรณาการเชื่อมโยงข้อมูล (Data Integration) และการวิเคราะห์เชิงลึก (Data Analytics) สิ่งนี้นำไปสู่การตัดสินใจเชิงนโยบายด้านการพัฒนาและจัดการทรัพยากรดินที่มีความแม่นยำ ทันท่วงที และพิสูจน์ได้ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ มากไปกว่านั้น กรมพัฒนาที่ดินยังเปรียบเสมือนคลังสมบัติที่รวบรวม ชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูง (High-Value Dataset) เอาไว้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลด้านแผนที่ ภูมิอากาศ ภัยพิบัติ รวมถึงข้อมูลด้านเกษตรกรรม และชลประทาน การปลดล็อกศักยภาพของข้อมูลเหล่านี้ด้วยการยกระดับให้เป็น ข้อมูลเปิดภาครัฐ (Open Data) ที่อยู่ในรูปแบบมาตรฐานเปิดและเครื่องประมวลผลได้ (Machine Processable) ตั้งแต่ระดับที่ ๓ ขึ้นไป และนำไปเผยแพร่ผ่านศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ (Data.go.th) จึงเป็นการสร้างปรากฏการณ์ใหม่ ที่ให้คุณค่ามากกว่าเพียงแค่การแสดงความโปร่งใสของหน่วยงานราชการ

เมื่อข้อมูลอันทรงคุณค่าได้ถูกเปิดเผยสู่สาธารณะภายใต้ สัญญาอนุญาตสำหรับข้อมูลเปิด (Thailand Open Government License) จะเป็นการเปิดประตูต้อนรับภาคธุรกิจ สถาบันการศึกษา และประชาชนทั่วไป ให้นำข้อมูลไปใช้งานได้อย่างอิสระ เกิดการจุดประกายระบบนิเวศแห่งนวัตกรรมและการพัฒนาแอปพลิเคชันใหม่ๆ ที่ตอบโจทย์การเกษตรยุคดิจิทัล กระบวนการทั้งหมดนี้นับเป็นการเพิ่มมูลค่า มหาศาลทั้งในมิติทางสังคมและเชิงพาณิชย์ (Releasing Social and Commercial Value) ซึ่งในท้ายที่สุด จะสะท้อนกลับมาเป็นความสำเร็จสูงสุดของกรมพัฒนาที่ดิน ในการส่งมอบบริการภาครัฐที่เปี่ยมไปด้วย คุณภาพ สะดวกรวดเร็ว และยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง

แหล่งที่มา

หลักสูตร : Introduction to Data Governance Framework and Open Data

ด้านการพัฒนา : ทักษะด้านดิจิทัล - Data Utilization and Sharing

บรรยายโดย : นายทศพล เชี่ยวชาญประพันธ์ ตำแหน่ง นักวิเคราะห์อาวุโส ฝ่ายที่ปรึกษาดิจิทัลโซลูชัน

หน่วยงานผู้รับผิดชอบ : สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (สพร.)/TDGA

วิธีการพัฒนาตนเอง : e-learning/การเรียนรู้ด้วยตนเองทางออนไลน์

วันที่ได้รับการฝึกอบรม : 8 กุมภาพันธ์ 2569

เว็บไซต์: <https://tdga.dga.or.th>